

Dosarul nr. 2ra-919/20

Prima instanță: Judecătoria Drochia, sediul Rîșcani (jud. I. Rabei)

Instanța de apel: Curtea de Apel Bălți (jud. A. Corcenco, D. Corolevschi, D. Stănilă)

DECIZIE

12 august 2020

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit
al Curții Supreme de Justiție

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Tamara Chișca-Doneva
Ala Cobăneanu
Nicolae Craiu
Nina Vascan
Mariana Pitic

examinând recursul declarat de către Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr,

în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de către Maria Volontîri împotriva Victoriei Melnicova cu privire la încasarea sumei investițiilor, cheltuielilor de înmormântare, instituirea dreptului de retenție și încasarea cheltuielilor de judecată,

împotriva deciziei din 30 ianuarie 2020 a Curții de Apel Bălți, prin care a fost respins apelul declarat de către Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr și a fost menținută hotărârea din 13 septembrie 2019 a Judecătoriei Drochia, sediul Rîșcani,

constată:

La data de 26 iulie 2016 Maria Volontîri a depus cerere de chemare în judecată împotriva Valentinei Cojocar, solicitând să fie recunoscut regimul proprietății comune pe cote-părți pentru bunul imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în or XXXXX, în cote egale după reclamantă și defunctul Cojocar Stanislav, recunoașterea dreptului său de proprietate asupra bunului imobil respectiv în mărime de ½ cotă-parte și dispunerea înregistrării la OCT Rîșcani a dreptului de proprietate în mărime de ½ cotă-parte după reclamantă.

Ulterior, prin cererea de concretizare depusă în cadrul ședinței de judecată din 14 martie 2017, Maria Volontîri și-a concretizat pârâțul, îndreptându-și pretențiile împotriva Victoriei Melnicova și solicitând, pe lângă recunoașterea dreptului de proprietate comună pe cote-părți pentru bunul imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX cu recunoașterea după reclamantă a dreptului de proprietate în mărime de ½ cotă parte, și declararea nulității certificatului de moștenitor legal nr. 5452

din 21 octombrie 2016 eliberat pe numele pârâtei după decesul lui Cojocaru Stanislav, decedat la 30 ianuarie 2016 (f.d. 102-103, volumul I).

Pe parcursul judecării cauzei, prin cererea din 05 august 2019, Maria Volontîri a concretizat pretențiile din acțiune, solicitând încasarea din contul Victoriei Melinicova a sumei de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX și a sumei de 18 210,01 lei cu titlu de cheltuieli de înmormântare a defunctului Cojocaru Stanislav. Totodată, a solicitat să fie instituit în favoarea ei dreptul de retenție asupra bunului imobil menționat până la restituirea de către Victoria Melinicova a sumei de 151 989 de lei.

În motivarea acțiunii, reclamanta a indicat că a trăit în concubinaj cu Stanislav Cojocaru începând cu anul 1996 și până la decesul ultimului la 30 ianuarie 2016. La 28 ianuarie 1998 s-au cununat în biserica Sfânta cuvioasa Parascheva din s. Borosenii-Noi, fapt confirmat prin certificatul de cununie. De la începutul conviețuirii lor și până la decesul lui Stanislav Cojocaru, au trăit împreună, au avut o gospodărie și buget comun, dobândind bunuri în comun.

Reclamanta a menționat că Stanislav Cojocaru a avut un moș pe nume Stoica Alexei, care era o persoană singuratică, nu avea nici copii și nici soție, motiv pentru care s-a adresat la ei cu rugămintea de a-i acorda sprijin. Tot timpul au fost receptivi și l-au ajutat, din surse comune i-au cumpărat produse alimentare, medicamente și toate necesare pentru uz casnic. Alexei Stoica a fost ținut la pat timp îndelungat, iar pentru întreținerea și tratarea acestuia erau nevoie de bani și îngrijiri speciale. Astfel, ea și Stanislav Cojocaru au fost nevoiți să treacă să locuiască împreună cu Alexei Stoica, în XXXXX.

A invocat că în anul 2004, când starea sănătății lui Alexei Stoica s-a înrăutățit, ultimul a insistat să întocmească pe numele lor un contract de înstrăinare a imobilului ce-i aparținea, cu condiția că-i vor asigura întreținerea corespunzătoare. Deci, la 19 mai 2004 a fost întocmit contractul de înstrăinare a imobilului din XXXXX cu condiția întreținerii pe viață. Având deplina încredere în soțul Stanislav Cojocaru, nu a fost împotrivă ca contractul să fie încheiat pe numele acestuia. La acel moment, casa de pe XXXXX era într-o stare critică, fiind edificată încă în anul 1961 și pe parcursul timpului nu a fost reparată, nu avea gard, apă, gaz, canalizare.

A notat că la 04 iunie 2004 Alexei Stoica a decedat, iar ei și-au asumat toate cheltuielile de înmormântare.

Ulterior, pentru a avea un trai decent, au luat decizia să renoveze casa și să se stabilească definitiv cu traiul în gospodăria care i-a aparținut lui Alexei Stoica. În acest sens, au vândut bunul imobil ce-i aparținea ei cu drept de proprietate amplasat în satul XXXXX și lotul de pământ, la un preț de 9300 de dolari SUA, iar banii primiți din vânzare i-au investit în reparația gospodăriei din XXXXX, achitând din acești bani și datoriile acumulate după înmormântarea lui Alexei Stoica.

Reclamanta a susținut că în special, au reparat gardul, au edificat construcții auxiliare, au reparat conducta de gaz, au restabilit pereții și fațada casei, au trasat la casă conductă de apă și canalizare, au instalat sistem de încălzire autonomă, instalații sanitare, au reconstruit subsolul și au capitalizat garajul, au reparat capital acoperișul,

au schimbat ușile, au reparat podelele, au tencuit și vopsit pereții, au schimbat sistemul electric, au montat în ogradă o carcasă de fier.

A declarat că la data de 30 ianuarie 2016 a decedat Stanislav Cojocaru, suportând toate cheltuielile de înmormântare în mărime de 18 210,01 lei, compuse din suma 4685,01 lei achitată la 30 ianuarie 2016 magazinului ritual pentru cruce, sicriu, luminări, suma de 525 de lei achitată la 31 ianuarie 2016 pentru colaci și suma de 13 000 de lei, achitată la 01 februarie 2016 pentru masa de pomenire.

Maria Volontîri a menționat că după decesul lui Stanislav Cojocaru, pârâta Victoria Melnicova, fiica biologică a defunctului, a acceptat întreaga moștenire rămasă după decesul tatălui, inclusiv bunul imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX. În acest sens, de către notarul public Ludmila Purcel a fost eliberat pe numele Victoriei Melnicova certificatul de moștenitor legal nr. 5452 din 21 octombrie 2016.

Reclamanta a indicat că pe parcursul examinării cauzei a prezentat un șir de probe, care dovedesc investițiile, făcute de ea împreună cu concubinul Stanislav Cojocaru, din surse comune, întru îmbunătățirea stării imobilului cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX. În dosarul cadastral nr. XXXXX, pentru bunul imobil amplasat în or. Rîșcani, str. Griboedov, a fost inclusă lista lucrărilor interioare și exterioare de reparație executate de către Volontîri Maria și concubinul Cojocaru Stanislav, în perioada de conviețuire. Prin Raportul de expertiză judiciară nr.707-709 din 22 aprilie 2019 a fost stabilită valoarea îmbunătățirilor efectuate bunului imobil nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX în perioada anilor 2004-2016, în mărime de 151 989 de lei, fapt ce a mărit prețul bunului imobil cu 45 %.

A indicat că, având drept reper circumstanțele menționate și normele legale, precum și faptul că imobilul împreună cu terenul aferent cu nr. cadastral XXXXX a fost îmbunătățit de către ea din sursele personale proprii, împreună cu Cojocaru Stanislav, iar actualul proprietar Victoria Melnicova solicită restituirea bunului în legătură cu scoaterea acestuia la vânzare, este nevoită să solicite compensarea valorii îmbunătățirilor aduse bunului imobil, cu instituirea dreptului de retenție asupra bunului imobil.

Reclamanta a mai menționat că pe parcursul examinării cauzei, a suportat un șir de cheltuieli în sumă totală de 9209,34 de lei, achitate pentru servicii cadastrale, în baza bonurilor din 21 martie 2018 (827 de lei), 13 aprilie 2018 (112 lei), 24 aprilie 2018 (263,88 lei) și pentru expertiza judiciară în baza bonurilor din 16 mai 2018 (4200 lei), 16 mai 2018 (3806,46 lei), precum și pentru cheltuieli de asistență juridică în sumă de 10 000 de lei, care urmează a fi compensate de către pârâtă.

Prin hotărârea din 13 septembrie 2019 a Judecătoriei Drochia, sediul Rîșcani, acțiunea depusă de Maria Volontîri a fost admisă integral și s-a încasat din contul Victoriei Melnicova în beneficiul Mariei Volontîri suma de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX, suma de 18 210,01 lei cu titlu de cheltuieli de înmormântare a defunctului Stanislav Cojocari și suma de 10 000 de lei cu titlu de cheltuieli de asistență juridică, ca fiind necesare și rezonabile. A fost instituit dreptul de retenție în favoarea Mariei Volontîri asupra bunului imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX, până

la restituirea de către Victoria Melnicova în favoarea lui Volontîri Maria a sumelor adjudecate. Totodată, s-a încasat din contul Victoriei Melnicova în beneficiul statului suma de 5105,97 de lei.

La 11 octombrie 2019 Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr, a declarat apel împotriva hotărârii primei instanțe, solicitând admiterea apelului, casarea parțială a hotărârii din 13 septembrie 2019 a Judecătorei Drochia, sediul Rîșcani în partea încasării sumei de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil, sumei de 10 000 de lei cu titlu de cheltuieli de asistență juridică, sumei de 5105,97 de lei cu titlu de taxă de stat și în partea instituirii dreptului de retenție, cu pronunțarea în această parte a unei hotărâri noi, prin care acțiunea să fie respinsă ca neîntemeiată și să fie încasate din contul Mariei Volontîri în beneficiul său cheltuielile de judecată suportate.

Prin decizia din 30 ianuarie 2020 a Curții de Apel Bălți, a fost respins apelul declarat de Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr și a fost menținută hotărârea din 13 septembrie 2019 a Judecătorei Drochia, sediul Rîșcani.

La data de 14 mai 2020 Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea recursului, casarea deciziei din 30 ianuarie 2020 a Curții de Apel Chișinău și hotărârii din 13 septembrie 2019 a Judecătorei Drochia, sediul Rîșcani, în partea încasării sumei de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil, sumei de 10 000 de lei cu titlu de cheltuieli de asistență juridică, sumei de 5105,97 de lei cu titlu de taxă de stat și în partea instituirii dreptului de retenție, cu pronunțarea în această parte a unei hotărâri noi, prin care acțiunea să fie respinsă ca neîntemeiată.

În motivarea recursului s-a invocat că instanțele ierarhic inferioare au aplicat eronat normele de drept material, nu au aplicat legea care trebuia să fie aplicată, precum și au apreciat arbitrar probele, fapt ce a dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

A indicat că la 21 octombrie 2016, notarul public Ludmila Purcel a eliberat pe numele Victoriei Melnicova certificat de moștenitor legal, prin care ultima a moștenit bunurile tatălui Stanislav Cojocar. La momentul perfectării actelor de moștenire, prețul normativ al imobilului în litigiu a constituit 71 751 de lei, conform certificatului privind valoarea imobilului din 14 octombrie 2016.

A remarcat că instanțele ierarhic inferioare eronat au reținut declarațiile martorilor audiați la cererea intimă, chiar dacă conform art. 210, 211 din Codul civil, este obligatorie forma scrisă a actului juridic, valoarea obiectului căruia depășește 1000 de lei, iar nerespectarea formei scrise a actului juridic face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic. Astfel, intimata nu a prezentat nicio probă scrisă care să confirme faptul existenței actului juridic încheiat cu proprietarul imobilului, referitor la investiției aduse din partea Mariei Volontîri și respectiv, apariția obligațiilor față de ultima din partea lui Stanislav Cojocar.

Reprezentantul recurente a menționat că intimata urma să demonstreze că la momentul decesului, Stanislav Cojocar avea obligații patrimoniale față de aceasta.

Însă, instanțele ierarhic inferioare nu s-au expus asupra argumentului părții pârâte cu privire la aplicarea prevederilor art. 210, 211 din Codul civil.

Consideră că este neîntemeiată concluzia instanțelor de judecată privind încasarea sumei de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil, or, valoarea totală a bunului imobil, conform certificatului eliberat de organul cadastral, constituia 71 751 de lei la momentul acceptării succesiunii, care este de două ori mai mică decât suma încasată de instanța de fond.

În conformitate cu art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Curtea de Apel Bălți a pronunțat decizia contestată la data de 30 ianuarie 2020.

Potrivit scrisorii de însoțire nr. 6603, decizia motivată a instanței de apel a fost expediată doar în adresa Mariei Volontîri (f.d. 77, volumul II), lipsind date cu privire la comunicarea deciziei recurente Victoria Melnicova și avocatului Valeriu Terr. În cererea de recurs, avocatul a indicat că a luat cunoștință de decizia instanței de apel la data de 06 aprilie 2020, când aceasta a fost publicată pe pagina web a Curții de Apel Bălți.

Totodată, se reține că potrivit pct. 1 din Anexa la Dispoziția nr. 1 din 18 martie 2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, pe durata stării de urgență termenele de prescripție și termenele de decădere de orice fel nu încep să curgă, iar, dacă au început să curgă, se suspendă pe toată durata stării de urgență instituite potrivit Hotărârii Parlamentului nr. 55 din 17 martie 2020 (17 martie - 15 mai 2020).

Astfel, recursul, declarat la data de 14 mai 2020, este în termen.

La 28 mai 2020, copia recursului declarat de Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr, a fost expediată în adresa intimatei Maria Volontîri și avocatului Angela Gherasim, cu înștiințarea despre depunerea referinței (f.d. 91-93, volumul II).

La 29 iulie 2020, Maria Volontîri a depus referință, prin care a solicitat considerarea recursului inadmisibil, indicând că hotărârile instanțelor ierarhic inferioare sunt întemeiate și legale.

În conformitate cu art. 440 alin. (2) din Codul de procedură civilă, completul din 3 judecători prin încheierea din 29 iulie 2020 a considerat recursul admisibil și a dispus examinarea fondului de un complet din 5 judecători.

În conformitate cu art. 444 din Codul de procedură civilă, recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Studiind materialele dosarului în raport cu argumentele invocate în recurs și obiecțiile expuse în referință, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că recursul urmează a fi admis, cu casarea deciziei instanței de apel și trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Bălți, din următoarele considerente.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, instanța de recurs, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral

decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

În conformitate cu art. 432 alin. (4) din Codul de procedură civilă, săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin. (3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Din suportul probator prezent la materialele cauzei rezultă că, potrivit informației din Registrul cadastral al bunurilor imobile, dreptul de proprietate asupra bunului imobil cu nr. cadastral XXXXX amplasat în XXXXX, a fost înregistrat la data de 27 mai 2004 după Cojocaru Stanislav, drept obținut în baza contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață nr. 2090/2004 din 19 mai 2004, încheiat cu Stoica Alexei ca beneficiar al întreținerii (f.d. 18-21, 128-129, volumul I).

Volontîri Maria s-a aflat în relații de concubinaj cu Cojocaru Stanislav în perioada anul 1996 - 30 ianuarie 2016, fapt invocat de reclamanta Volontîri Maria și recunoscut de pârâta Melnicova Victoria

După cum rezultă din dosar, în perioada de concubinaj, Cojocaru Stanislav și Volontîri Maria au dus o gospodărie comună, împreună posedând imobilul din XXXXX, unde le-a fost înregistrată viză de domiciliu la data de 28 noiembrie 2006 (f.d. 16-17, volumul I).

La 30 ianuarie 2016 a decedat Cojocaru Stanislav, conform certificatului de deces XXXXX (f.d. 12, volumul I).

La 21 octombrie 2016, notarul public Ludmila Purcel a eliberat certificatul de moștenitor legal nr. 5452 pe numele Victoriei Melnicova, fiica defunctului Cojocaru Stanislav (f.d. 113, volumul I).

Masa succesorală, pentru care a fost eliberat certificatul, constă din: imobilul situat XXXXX compus din lotul de teren pentru construcții cu suprafața de 0,0855 ha, nr. cadastral 7101118.169 și construcțiile amplasate pe acest lot – casa de locuit cu suprafața de 74,1 m², nr. cadastral XXXXX, construcțiile accesorii cu nr. cadastrale XXXXX și beci cu suprafața de 6,2 m².

Conform certificatului privind valoarea bunului imobil în scopul impozitării nr. 7101/16/16618 din 14 octombrie 2016, eliberat de OCT Rîșcani filiala ÎS „Cadastru”, prețul normativ al imobilului menționat constituie 71 751 de lei (f.d. 129, volumul I).

Înaintând prezenta cerere de chemare în judecată, Maria Volontîri a solicitat încasarea din contul Victoriei Melnicova a sumei de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX și a sumei de 18 210,01 lei cu titlu de cheltuieli de înmormântare a defunctului Cojocaru Stanislav, precum și să fie instituit în favoarea ei dreptul de retenție asupra bunului imobil menționat până la restituirea de către Victoria Melnicova a sumei de 151 989 de lei.

Prima instanță, fiind investită cu examinarea prezentei cauze, a ajuns la concluzia temeiniciei acțiunii și a încasat din contul Victoriei Melnicova în beneficiul Mariei

Volontîri suma de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil, suma de 18 210,01 lei cu titlu de cheltuieli de înmormântare a defunctului Stanislav Cojocari și suma de 10 000 de lei cu titlu de cheltuieli de asistență juridică, fiind instituit dreptul de retenție în favoarea Mariei Volontîri asupra bunului imobil, până la restituirea de către Victoria Melnicova în favoarea lui Volontîri Maria a sumelor adjudecate. Totodată, s-a încasat din contul Victoriei Melnicova în beneficiul statului suma de 5105,97 de lei.

Instanța de apel, fiind investită cu judecarea apelului declarat de Victoria Melnicova, a concluzionat asupra netemeinicii acestuia, menținând hotărârea primei instanțe.

Pentru a decide astfel, instanța de apel a reținut că lucrările de reparație în sumă de 151 989 de lei aduse imobilului cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX au fost efectuate între anii 2004-2016, când Maria Volontîri și Stanislav Cojocaru se aflau în relații de concubinaj. Aceste îmbunătățiri s-au datorat, în exclusivitate, aportului Mariei Volontîri, care și-a vândut gospodăria din satul Vasileuți, r-nul Rîșcani, iar venitul obținut în sumă de 9300 de euro l-a investit în totalitate în casa din XXXXX, care aparținea cu drept de proprietate lui Stanislav Cojocaru, ultimul beneficiind astfel de o sporire a valorii bunului imobil în proporție de 45%.

Prin urmare, instanța de apel a conchis că Victoria Melnicova, în calitate de succesor al averii defunctului Stanislav Cojocaru, este obligată la restituirea creanței datorate de defunct - proprietarul bunului cu nr. cadastral XXXXX, ce a acceptat fără un temei legal sau contractual prestația Mariei Volontîri la îmbunătățirea bunului în mărime de 151 989 lei și la sporirea valorii bunului în proporție de 45%.

Totodată, în temeiul prevederilor art. 311 și 637 alin. (1) din Codul civil (în vigoare până la 01 martie 2019), instanțele ierarhic inferioare au considerat necesară instituirea dreptului de retenție în favoarea Mariei Volontîri asupra bunului imobil cu nr. cadastral XXXXX, amplasat în XXXXX, până la restituirea de către Victoria Melnicova în favoarea lui Volontîri Maria a sumelor adjudecate.

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, analizând materialele anexate la dosar, în coraport cu legislația în vigoare ce guvernează raportul litigios, consideră că soluția dată de către instanța de apel este pripită.

În corespundere cu prevederile art. 239 din Codul de procedură civilă, hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărârea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

În conformitate cu art. 240 alin. (1) din Codul de procedură civilă, la deliberarea hotărârii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admisibilitatea acțiunii.

Conform art. 241 alin. (5) din Codul de procedură civilă, în motivare se indică: circumstanțele cauzei, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile

ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

Totodată, în conformitate cu art. 373 alin. (1), (2) și (5) din Codul de procedură civilă, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță. În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanța de apel de către participanții la proces. Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Potrivit dispozițiilor art. 130 alin. (1) din Codul de procedură civilă, instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege.

Astfel, prevederile legale enunțate în mod expres obligă instanța de apel să verifice circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, limitele apelului și să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Hotărârea este întemeiată, dacă în ea sunt expuse toate circumstanțele care au importanță la soluționarea cauzei și care au fost verificate în ședința de judecată multilateral, complet și au fost elucidate probele privind circumstanțele constatate ale cauzei. Concluziile privind circumstanțele de fapt ale cauzei se motivează în hotărâre prin probele enumerate în art. 117 din Codul de procedură civilă, iar în conformitate cu art. 118 alin. (5) din Codul de procedură civilă, instanța judecătorească este în drept să propună părților și altor participanți la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare și să dovedească faptele ce constituie obiectul probațiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor.

Reieșind din limitele judecării apelului consfințite în normele enunțate, instanța de recurs constată că, contrar acestor prevederi, instanța de apel, judecând apelul, a trecut în mod superficial asupra circumstanțelor cauzei, concluziile instanței fiind contradictorii, iar soluția de menținere a hotărârii primei instanțe, prin care a fost admisă integral acțiunea, este pripită.

În decizia contestată, instanța de apel a invocat că reglementările civile actuale indică asupra faptului că nu poate constitui temei de dobândire a dreptului de proprietate relația de fapt a concubinajului. Or, bunurile dobândite de aceștia (concubini) nu formează o comunitate de bunuri, ca în cazul soților. În cazul concubinilor, dreptul de proprietate se determină raportat la fiecare bun separat. Indiferent de durata conviețuirii și de numărul bunurilor dobândite de concubini, dreptul lor de proprietate pe cote-părți se determină pentru fiecare bun în parte, luat în individualitatea sa. Astfel, cota-parte a concubinilor se determină în funcție de aportul fiecăruia la achiziționarea bunului, iar în ceea ce privește cantitatea aportului și întinderea acestuia se va decide în fiecare caz aparte, în dependență de probele administrate.

În continuare, Curtea de Apel Bălți a menționat că, relațiile de concubinaj sunt asemănătoare celor familiale, precum și că în cadrul relațiilor de concubinaj se nasc atât raporturi patrimoniale, cât și nepatrimoniale.

Instanța de recurs constată că sunt contradictorii concluziile instanței de apel, or, pe de o parte s-a indicat că relația de fapt a concubinajului nu poate constitui temei de dobândire a dreptului de proprietate, iar pe de altă parte relația de concubinaj a fost asimilată celei de familie, chiar dacă atât Codul familiei, cât și Codul civil, nu reglementează concubinajul.

La fel, Curtea de Apel a stabilit că din explicațiile reclamantei și a martorilor audiați în cadrul ședinței instanței de fond, rezultă că bunul imobil cu nr. cadastral XXXXX, în anul 2006, constituia o casă veche bătrânească, iar, în perioada relațiilor de concubinaj, Cojocarul Stanislav împreună cu Volontîri Maria au efectuat lucrări de reconstrucție capitală a casei, care i-au schimbat esențial aspectul interior și exterior, și anume: au instalat rețea de încălzire a casei, la fel și rețea de canalizare, au instalat veceu și baie, au reparat acoperișul, fațada și spatele casei, au tencuit pereții, au schimbat ferestre și uși, au făcut arcă, au instalat gard și poartă de fier, au construit beci, anexe și adăposturi pentru animale. Martorii respectivi au mai declarat că aceste lucrări s-au realizat ca urmare a vânzării de către Volontîri Maria a casei sale proprii din s. Vasileuți, r-nul Rîșcani, banii rezultați din vânzare fiind investiți în totalitate în casa din str. Griboedov, 10 or. Rîșcani.

Astfel, instanța de apel a conchis că lucrările de reparație a bunului imobil în sumă de 151 989 lei au fost efectuate între anii 2004 - 2016, când Volontîri Maria și Cojocarul Stanislav se aflau în relații de concubinaj, aceste îmbunătățiri datorându-se, în exclusivitate, aportului intimatei, care și-a vândut gospodăria din XXXXX, iar venitul obținut în sumă de 9300 Euro l-a investit în totalitate în casa din XXXXX, titularul dreptului de proprietate fiind la acel moment Cojocarul Stanislav, care a și beneficiat de o sporire a valorii bunului imobil în proporție de 45%.

În cererea de apel declarată împotriva hotărârii primei instanțe, Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr a invocat că instanța de fond eronat a reținut declarațiile martorilor audiați la cererea intimatei, deoarece conform art. 210, 211 din Codul civil (în vigoare până la 01 martie 2019), este obligatorie forma scrisă a actului juridic, valoarea obiectului căruia depășește 1000 de lei, iar nerespectarea formei scrise a actului juridic face să decadă părțile din dreptul de a cere, în caz de litigiu, proba cu martori pentru dovedirea actului juridic. Respectiv, intimata nu a prezentat nicio probă scrisă care să confirme faptul existenței actului juridic încheiat cu proprietarul imobilului, referitor la investițiile aduse din partea Mariei Volontîri și apariția obligațiilor față de ultima din partea lui Stanislav Cojocarul (f.d. 46-47, volumul II).

Astfel, Victoria Melnicova a menționat că intimata urma să demonstreze prin înscrisuri că la momentul decesului, Stanislav Cojocarul avea obligații patrimoniale față de aceasta, însă, instanțele ierarhic inferioare au omis să se expună asupra argumentului dat, chiar dacă instanța de apel era obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

La fel, Victoria Melnicova a insistat asupra faptului că este neîntemeiată încasarea sumei de 151 989 de lei cu titlu de investiții suportate la îmbunătățirea bunului imobil, or, valoarea totală a bunului imobil, conform certificatului eliberat de organul cadastral, constituia 71 751 de lei la momentul acceptării succesiunii, care este de două ori mai mică decât suma încasată de instanța de fond, invocând în acest sens prevederile art. 1540 alin. (1) din Codul civil (în vigoare până la 01 martie 2019), care stipulează că moștenitorii care au acceptat succesiunea satisfac pretențiile creditorilor celui ce a lăsat moștenirea proporțional cotei fiecăruia în activul succesoral.

Cu referire la acest argument, instanța de apel a indicat că Victoria Melnicova nu a probat faptul că, costul real al imobilului ar fi mai mic decât suma cerută de 151 989 lei, fără însă a motiva de ce nu a reținut în calitate de probă certificatul eliberat de organul cadastral, anexat la materialele cauzei.

În acest sens, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție reține că instanța de apel urma să aprecieze fiecare probă privitor la relevanța, admisibilitatea și veridicitatea ei și toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea cauzei.

Mai mult ca atât, ca rezultat al aprecierii probelor, Curtea de Apel Chișinău era obligată să reflecte în hotărâre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele.

Respectarea principiului egalității armelor presupune că fiecare parte trebuie să obțină o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza într-o situație egală în raport cu adversarul său, astfel încât între părți să se mențină un echilibru corect.

Prin urmare, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție conchide că instanța de apel, respingând apelul declarat de către Victoria Melnicova și menținând hotărârea primei instanțe, nu s-a expus asupra argumentelor invocate de către recurenta-apelantă, decizia Curții de Apel Bălți fiind adoptată pripit, fără o apreciere a argumentelor și probelor invocate, iar faptul dat indică incontestabil la încălcarea de către instanța de apel a normelor de drept procedural, precum și la examinarea superficială atât a apelului, cât și a cauzei deduse judecării.

Or, în cazul în care instanța de judecată se abține de a da un răspuns special și explicit în cele mai importante întrebări, fără a acorda părții care a formulat-o posibilitatea de a ști dacă acest mijloc de apărare a fost neglijat sau respins, acest fapt se va considera o încălcare a art. 6§1 din CEDO (cauza Hiro Balani vs. Spania, 1994).

Astfel, contrar standardelor procedurale recunoscute, instanța de apel a soluționat prezenta cauză fără să furnizeze răspunsurile la întrebările care sunt pertinente pentru rezultatul procesului și necesită un răspuns special în hotărâre.

Totodată, instanța de recurs ține să menționeze că, în sensul art. 6 §1 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, instanțele de judecată trebuie să indice cu suficientă claritate motivele pe care-și întemeiază hotărârile, iar având în vedere caracterul determinant al concluziilor sale, să precizeze noțiunile, ce implică o apreciere a faptelor supuse judecării. De asemenea, noțiunea de proces echitabil impune ca instanța de judecată să nu-și motiveze doar sumar hotărârea sa, ci să examineze efectiv problemele esențiale

care-i sunt supuse aprecierii și să nu se mulțumească de a proba pur și simplu concluziile uneia dintre părți.

Se accentuează că, dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, prezumă dreptul la o hotărâre și decizie motivată. Motivarea este o parte a hotărârii în care instanța judecătorească în mod obligatoriu își expune concluziile formulate în privința cauzei diferite spre soluționare.

Conform unei jurisprudențe constante degajate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pronunțarea de către instanțele judecătorești a unor hotărâri motivate constituie una dintre garanțiile dreptului fundamental la un proces echitabil și acesta presupune obligațiunea instanței judecătorești de a se pronunța în hotărâri asupra tuturor cerințelor acțiunii, precum și argumentelor invocate de către părți întru, respectiv, admiterea sau respingerea acestora (speța Garcia Ruiz contra Spaniei, hotărârea din 21 ianuarie 1999).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în repetate rânduri necesitatea motivării hotărârilor judecătorești, unde funcția unei decizii motivate este să demonstreze părților că ele au fost auzite. Dreptul de a fi auzit include nu doar posibilitatea de a aduce argumente instanței, dar, de asemenea, obligația corespunzătoare a instanței de a arăta, în motivarea sa, motivele pentru care anumite argumente au fost acceptate sau respinse (speța Fomin contra Moldovei, hotărârea din 11 octombrie 2011).

În acest sens, se reține că, actul judecătoresc trebuie să corespundă tuturor normelor de drept, să fie clar, înțeles de părțile implicate în litigiu și să răspundă în mod sigur și expres la toate cererile și obiecțiile formulate de către părți (principiul nr. 6 al Recomandării nr. R (84)5 privind principiile de procedură civilă menite pentru ameliorarea funcționării justiției, adoptată la 28 februarie 1984 de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei).

Prin urmare, la cazul prezentei spețe, instanța de apel nu și-a executat în deplină măsură obligația legală de a motiva hotărârea luată, circumstanțele constatate fiind apreciate drept o eroare judiciară.

Ținând cont de imposibilitatea instanței de recurs de a corecta respectiva omisiune de procedură și reiterând inexistența temeiurilor legale pentru a remite cauza spre rejudecare în instanța de fond (art. 432 alin. (3) lit. d) și f) din Codul de procedură civilă), Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a casa decizia Curții de Apel Bălți și a remite cauza spre rejudecare în instanța de apel, fiind prezente la caz încălcări ce afectează însăși substanța dreptului părților la un proces echitabil.

Din considerentele menționate, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul declarat de către Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr, a casa integral decizia din 30 ianuarie 2020 a Curții de Apel Bălți și a trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel, în alt complet de judecată.

La rejudecare, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate și reexaminând cauza, să emită o decizie legală și întemeiată, respectând dreptul garantat al părților la un proces echitabil.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se admite recursul declarat de către Victoria Melnicova, reprezentată de avocatul Valeriu Terr.

Se casează integral decizia din 30 ianuarie 2020 a Curții de Apel Bălți, în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de către Maria Volontîri împotriva Victoriei Melnicova cu privire la încasarea sumei investițiilor, cheltuielilor de înmormântare, instituirea dreptului de retenție și încasarea cheltuielilor de judecată, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Bălți, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
judecătorul

Tamara Chișca-Doneva

judecătorii

Ala Cobăneanu

Nicolae Craiu

Nina Vascan

Mariana Pitic